

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

МАЛІ ФОРМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ, ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Н. Ємельянова

Вступ. Сьогодні національно-патріотичне виховання дітей стає одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства, адже формування ставлення до своєї країни розпочинається ще в дитинстві. Дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти, стартовою платформою особистісного розвитку дитини, саме у ній закладається фундамент знань про українські традиції, духовні цінності. У всі часи і у всіх народів основною метою виховання була турбота про збереження, зміцнення і розвитку добрих народних звичаїв і традицій, турбота про передачу підростаючим поколінням знань та любові до своєї країни, місця де народився та виріс.

Одним із найбагатших і найяскравіших надбань багатовікової традиційної духовної культури будь-якого народу є усна народна творчість. Як зазначає Лановик М., «Важко зрозуміти національний характер, національне мистецтво та літературу, не знаючи цього усного народного досвіду» [5, с.130].

Усна народна творчість ввібрала в себе особливості світосприймання українського народу, відіграє важливу роль у його духовному житті, функціонує у поєднанні з кращими надбаннями народнопоетичної традиції минулого з новими явищами, породженими життям, помислами, настроями, переживаннями, ідеалами й естетичними потребами сучасної дитини.

Метою статті є обґрунтування та розкриття вагомості використання малих форм усної народної творчості у національно-патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

Основна частина. Дошкільний вік є періодом найінтенсивнішого формування особистості, саме в цей період діти вперше виявляють інтерес до історичного минулого, народних традицій та творчості, усвідомлюють власну приналежності до етнічної спільноти.

Законом України «Про дошкільну освіту», є «виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля» [3].

Базисом національно-патріотичного виховання є певна сума знань окреслена державним стандартом

дошкільної освіти в Україні. Державним стандартом дошкільної освіти є Базовий компонент дошкільної освіти. Його мета – забезпечення життєвої компетентності дитини, до змісту якої входить і поняття «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу» [1].

Тому, наразі, національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку розглядається як пріоритетний напрямок освітньої діяльності. Основними завданнями педагогів у роботі з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку є:

- розширювати уявлення про місце кожної людини в соціальному середовищі, необхідність дотримання морально-етичних норм суспільства;
- формувати у дітей позитивний образ Батьківщини та рідної домівки;
- виховувати любов і повагу до членів своєї родини, бажання піклуватися про них;
- формувати ціннісне ставлення до культури українського народу, його історичного минулого, мови, звичаїв, традицій;
- виховувати почуття власної гідності як представника українського народу;
- навчати дотримуватися культури поведінки у щоденній життєдіяльності; почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Сучасна педагогіка базується на відродженні духовності українського народу, його менталітету. Тому дошкільне виховання має ґрунтуватися на засадах родинного виховання, надбаннях народної педагогіки, народної творчості, фольклору.

Першим приділив належну увагу ідеї та принципам народності виховання К.Д.Ушинський. Народне виховання завжди спирається на характер і душу людини. Виховання будується відповідно до інтересів народу, а тому розвиває і змінює в дітях ті цінні психологічні риси і моральні якості, які є основою патріотизму, національної гордості. «Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини» [2, с.36]. Він вважав, що де б не була людина, вона завжди зберігає у своєму серці дух свого народу, любов до рідного краю. Народність, на його думку, це той фундамент, на якому базується все подальше виховання.

Саме тому, у всіх дошкільних закладах України приділяється значна увага вивченню усної народної творчості, а саме малих фольклорних жанрів, які пропонуються для засвоєння дітьми вже з раннього віку, зокрема, забавлянок, скоромовок, календарно-обрядових пісень, лічилок, загадок та ін.

Як на заняттях, так і в повсякденному житті в закладі дошкільної освіти відбувається ознайомлення дітей з рідною мовою, історією, піснею рідного краю.

Сучасні вихователі мають бути здатними забезпечувати єдність педагогічних, естетичних і психологічних вимог до дитячого виховання дитини-патріота потрібно починати не з вигуків гучних фраз, а з прищеплення любові до української народної пісні, щирої матусиної колискової, шанобливого ставлення до традицій свого народу, культурної спадщини своєї родини, знання свого родоводу. В усі часи української історії наш народ прагнув свободи, самостійності, незалежності. Тому вся сила, дух народу, його історія були оспівані в фольклорі.

В перекладі з англійської мови фольклор (folk-lore) – означає народна мудрість, або усна народна творчість (художня, літературна і музична творча діяльність народу), яка засобами мови зберегла знання про життя і природу, давні культи і вірування, а також відбиток світу думок, уявлень, почуттів. Саме фольклорні твори відзначаються барвистістю, виразністю, ритмічністю, легкістю для запам'ятовування та закладають фундамент для розвитку особистості. Ігри та забавлянки у невимушеній формі стимулюють духовний розвиток дітей.

Фольклорна спадщина – це художньо-словесна творчість народу в сукупності її видів і форм, в якій глибоко закладена сила наших предків. Це – найбільше духовне багатство народу, скарбниця його традицій і звичаїв, у якій віддзеркалені бачення навколишнього світу, подій, що відбувалися упродовж віків.

Малі фольклорні жанри – найцікавіший, найдоступніший, багатофункціональний матеріал для виховання дошкільників, суть якого полягає в наданні дитині перших відомостей про оточуючий світ природи та світ речей, передачі суспільних моральних цінностей і культури українського народу.

Дати дитині перші відомості про навколишній світ, людські стосунки, засобами мови колисенок, забавлянок, потішок формувати кращі риси характеру, це є метою використання дитячого фольклору.

Коліскова пісня – одна з найдавніших поетичних форм з багатовіковим розвитком. Коліскові – жанр народної родинної лірики, специфічний зміст і форма якої функціонально зумовлені присиплянням дитини в колисці. Це переважно коротенькі пісеньки, які виконуються над колискою дитини для того, щоб її приспати. Коліскова пісня має надзвичайно велике естетичне значення для дитини, адже сприяє відчуттю захищеності, теплоти, любові, краси, ніжності. Мова коліскових пісень барвиста та приваблива, сюжети прості, ввібрали у себе образ найріднішої людини – матері. Знайомлю дітей з колісковими під час

проведення музичних занять, поєднуючи з дидактичними іграми: «Покладемо Ганю спати», «Оксанине ліжечко» та ін.. Разом вкладаємо ляльку спати, співаючі народні колісанки.

Особливе місце серед засобів малого фольклору займають потішки (забавлянки) – ритмічні поетичні твори, які багато століть передавались від одного покоління до іншого. Вони являють собою специфічну галузь народного творчості, що поєднує поетичну та музичну складову, світ дітей і світ дорослих.

Потішки являють собою ігри дорослого з дитиною (з його пальчиками, ручками, ніжками тощо). Потішки розраховані на активність самої дитини, коли він виконує самостійно ігрові рухи, співвідносить їх зі змістом. Вони розвивають мовленнєві центри мозку дитини, спонукають його до повторення спочатку дій, а потім і словосполучень, простих слів. Забавлянка покликана позбавити дитини, відповідно змінюється ритміка пісеньки, вона не завжди співається, частіше розповідається, слова супроводжуються ігровими діями, несучи дитині необхідну словникову інформацію.

Адресовані дітям потішки та забавлянки звучать, як ласкавий мамин говорок, висловлюючи турботу, ніжність, віру в благополучне майбутнє. Саме це робить їх психологічно близькими дитині. У зв'язку з цим використання потішок має особливу значущість в перші дні перебування дитини в ДНЗ, в період адаптації, коли маленька дитина потрапляє в незвичну обстановку, нудьгує по будинку, мамі, не розташований до спілкування.

Безперечно, одним із фольклорних жанрів, якому притаманне вміння володіти мовою, є скоромовка. Вивченню україномовних скоромовок сприяла Лозинська Є., який розглядала твори цього жанру як один із засобів формування національної культури молодого покоління [4,с.107]. У скоромовках знаходимо слова різних тематичних груп, але передусім, пов'язані із землеробством, сільським побутом, знаходимо вказівки на житло, предмети побуту, робочий інвентар, їжу, професію тощо.

Отже, національно-патріотичні почуття у дошкільників виховуються у процесі впровадження малих фольклорних жанрів покладених на музику. Народні ігри, потішки, забавлянки, пісні, таночки, гра на музичних інструментах зачаровує дітей, покращує настрій, активізує їх, що, в свою чергу, сприяє набуттю знань, умінь та навичок, сприяє розвитку мовлення, пам'яті, уваги, мислення тощо.

Висновки. Усна народна творчість має велике значення у національно-патріотичному вихованні дітей дошкільного віку. Доречно підібрані скоромовки, загадки, віршики, пісеньки, лічилки, забавлянки та інші малі фольклорні жанри допоможуть сформувати високу патріотичної свідомості, виховують любов та повагу до рідного дому, сім'ї, дитсадка, з якої зароджується любов до рідної країни, а також виховання шанобливого ставлення до державної символіки, традицій держави, загальних народних свят. У дошкільнят формується чуття родини, рідного краю, гордості за свій народ та свою державу.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України [Електронний ресурс]: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Богуш А. Українське народознавство в дошкільному закладі: навчальний посібник. Вища школа, 2002. 407 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
4. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: методичний посібник. Львів. Оріяна-Нова, 2008. 208с.
5. Лановик М. Українська народна словесність. Посібник для студентів гуманітарних ф-тів ВНЗ. Львів. Літопис, 2000. 614 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Н. П'яткіна

Актуальність проблеми екологічного виховання полягає у необхідності формування екологічної культури, особистості як форми регуляції взаємодії людини з природою. Як показала практика, в умовах воєнного стану, екологічне виховання у дітей має недостатньо високий рівень. Цю сучасну проблему можна вирішити за умови набуття екологічної культури, екологічного мислення, екологічної свідомості та екологічно виправданих відносин з природою, починаючи з дошкільного віку. А практичні дії, пов'язані з гуртковою роботою цього напрямку, допоможуть зосередитись, заспокоїтись та відволіктись від воєнних дій в Україні.

Впровадження ідей екологічного виховання у практику сучасної дошкільної освіти є складовою освітнього процесу. Це переконливо доводять такі сучасні дослідники як Г. Беленька, Н. Глухова, О. Кононко, Н. Лисенко, З. Плохій, В. Фокіна, та ін.

На думку Г. Беленької, щоб дитина любила природу, слід сформувати у неї естетичне ставлення до природи, вміння помічати її красу, милуватися об'єктами та явищами природи, відчувати свій емоційний зв'язок з нею [1].

Н. Лисенко довела що важливим фактором виховання основ екологічної культури в дітей є розвивальне середовище [5].

Н. Рижова вважає, що квітник, город, куточок саду, лісу, луку з різноманітними рослинами стануть важливими складовими еколого-розвивального середовища, які забезпечать постійне надходження нової інформації, збуджуватимуть пізнавальний інтерес дітей.

К.Плохій зазначає, що початки екологічної культури особистості закладаються ще з раннього дитинства. Вона доводить, що великий вплив на розвиток особистості, її мотиваційну сферу у ставленні до природного довкілля має духовна взаємодія з природою [6].

Сучасна екологічна освіта спрямовує педагогів на реалізацію компетентнісного підходу до розвитку особистості, що дає дітям впевненість у вирішенні нестандартних життєвих ситуацій у навколишньому середовищі. Саме такий підхід допомагає виховати всебічно розвинену особистість, яка характеризується стійким емоційним сприйняттям краси природи, розумінням відповідальності за свої дії та стан природи, формуванню екологічної свідомості, наявністю відповідних знань людини, яка усвідомлює цінність гармонійного розвитку як для себе, так і для природи, здатність нестандартного мислення.

Екологічне виховання у природі може проходити через милування, спостереження, творчість, досліди, посильну працю, де важливою умовою є: «Все, до чого можна доторкнутися – торкаємось руками, все, що можна побачити – спостерігаємо очима, все, що можна почути – слухаємо ... нюхаємо, аналізуємо, міркуємо» [1, с.7].

Фундаментом екологічної освіти є життєва потреба дотримуватись законів природи. Діти мають знати, що їхнє життя і природа взаємопов'язані. Екологічне виховання у природі є невід'ємною складовою для становлення людини. Основи екологічного виховання повинні формуватися ще з раннього дитинства. Малята спостерігаючи за дорослими отримують певні уявлення екологічної культури, це можуть бути спостереження за роботою у квітнику, на городі, доглядом за тваринами у живому куточку, за сортуванням сміття.

Основним змістом екологічної освіти дошкільнят є формування мотиваційних основ екологічної свідомості дитини. Знання з екології мають стати засобами, які використовуються для практичної діяльності та відповідно її мотивують. Екологічна культура дошкільників є основою знань про морально-етичні норми і правила, що робить її основним механізмом, двигуном поведінки [6].

Не можна уявити життя дитини без тісного зв'язку з природою, адже вона є важливим засобом всебічного виховання дітей. Малята повинні знати, що природа –